

תוכן עניינים

1. מבוא..... 2
2. הפרטה כתופעה כלל עולמית..... 4
3. הפרטה בשירותי הרווחה בישראל..... 6
4. השלכות ההפרטה על מעמדם וזכויותיהם של עובדים סוציאליים..... 10
5. הפרטה בתחום שירותי הרווחה – טיעונים בעד ונגד..... 15
6. הפרטת שירותי הרווחה במדינות זרות בעיני העובדים הסוציאליים..... 19
7. סיכום..... 21

1. מבוא

תהליך של הפרטה חלקית של שירותי רווחה אישיים בישראל הינו תהליך ממושך, שהתחיל למעלה מלפני שלושים שנה, והתעצם והואץ במהלך שנות ה-2000. שירותים רבים מתחום הרווחה האישיים, כגון שירותי רווחה לילדים ובני נוער, לקשישים, אנשים עם מוגבלויות, משפחות במצוקה ועוד, שמוסדרים, ממונים ומפוקחים על ידי הממשלה או הרשויות המקומיות, ניתנים היום על ידי ארגונים חוץ ממשלתיים ובהם הן ארגונים ללא כוונת רווח (עמותות) והן תאגידים הפועלים למטרת הרווח.

גופים אלה ממונים לרוב, לצורך פעילותם, מתקציב המדינה או תקציב הרשויות המקומיות, מבלי להיות חלק אינטגרלי שמוסדות הממשלה או הרשויות המקומיות, ובכך הם משמשים כ"קבלני ביצוע" או "מיקור חוץ" (outsourcing) לצורך מתן שירותי הרווחה האישיים. לפיכך, מיקור חוץ הוא תהליך שבו מועבר ביצוע של פעילות פנימית של גוף ממשלתי או ציבורי לגורם חיצוני, וזאת על פי הסכם בין הממשלה לקבלן השירות.

מדיניות עקבית של ההפרטה ומעבר מתן שירותי הרווחה האישיים למיקור חוץ הביאה לכך שבשנים האחרונות ניכר גידול ממשי בשיעור העובדים הסוציאליים המועסקים באותם ארגונים (ללא כוונת רווח או למטרת רווח) שאיתם נערכים ההסכמים למתן השירותים האלה. כתוצאה של הליך ההפרטה הפחה מערכת שירותי הרווחה האישיים לזירה שבה פועלים שחקנים רבים: משרדי ממשלה, מחלקות רווחה מקומיות, עמותות, ארגונים עסקיים וכה'. בין כל הגופים האלה מערכת מורכבת של יחסים, כאשר שמירה על זכויות העובדים בוודאי שלא הנושא המרכזי בה.

יצוין כי מדיניות ההפרטה החלקית בתחום מתן שירותי הרווחה האישיים הינה נושא של שיח ציבורי ואקדמי רב שנתי, כאשר במסגרתו הועלו שאלות רבות בעניין ממדי ההפרטה, צורותיה, תחומיה, נימוקים בעד או נגד, משמעויותיה או השלכותיה על הציבור ועוד. ואולם, באופן מוגבל מאוד נבחנה שאלת השפעת ההפרטה על העובדים הסוציאליים המועסקים באותם גופים שמזפקים שירותי הרווחה האישיים.¹

בעוד שעובדים סוציאליים נדרשים לשמור על הסטנדרטים הגבוהים של שירותי הרווחה ובעוד ששאלת איכות שירותי הרווחה לאחר ההפרטה זכתה לתשומת לב של הציבור הרחב והמלומדים, שאלת השפעת ההפרטה על מסגרת העסקה ותנאי העסקה של העובדים הסוציאליים נשארה בשולי השיח², על אף חשיבותה:

¹ עידית וייס-גל ודפנה בירגר, **הבדלים בין עובדים סוציאליים בארגונים שונים (ממשלתיים, מלכ"רים ועסקיים) בתנאי עבודה, קונפליקט רווחה-רווחה, השקעה בעובד ושביעות רצון – מחקר גישוש ביטחון סוציאלי, גיליון 90 (תשע"ג, דצמבר 2012): שירותי הרווחה במאה ה-21, עמ' 189-220**, שם בעמ' 190. פורסם באתר המוסד לביטוח לאומי:

https://www.btl.gov.il/Publications/Social_Security/bitahon90/Pages/ident.aspx

² שם.

"... בניגוד למציאות התעסוקתית של העובדות בשירות הציבור, עומדות העובדות הסוציאליות בשירותים המופרטים בסיטואציה מורכבת פי כמה. מחד גיסא מצופה מהן, מתוקף האתיקה המקצועית ומחויבותן למקצוע, להוות 'שומרות הסף' של טובת הפונים והאינטרס הציבורי בתוך במוסדות הפרטיים. מאידך גיסא ביטחון התעסוקתי מצוי באופן מוחלט בידיהם הפרטיות של מנהלי העמותות והיזמים העסקיים ונשען על תקציבים לא סדירים מהמדינה. ... במקרים אחרים, המשאבים המוגבלים שמשרדי הממשלה מעבירים לשירותים אלה מונעים מהם לתגמל ולהסיק באופן ראוי."³

מטרתה של עבודה זו היא לבחון את השאלה האם הפרטה בשירותי הרווחה הובילה לפגיעה בזכויות העבודה של העובדים הסוציאליים.

לצורך כך תיבחן, בפרק השני לעבודה, תופעת ההפרטה באופן כללי, תוך הצגת הגדרותיה השונות, מטרותיה, גורמים ורציונלים שעומדים מאחורי מגמת ההפרטה.

בפרק השלישי לעבודה יבחנו הליכי הפרטה ספציפיים בשירותי הרווחה האישיים בישראל, תוך הדגשה כי בכל הנוגע להפרטה בתחום זה, מדובר בהיווצרות של מודל העסקה חדש, מודל של "העסקה עקיפה", ההופך את ההליך של מתן שירותי הרווחה להליך של קניית שירותים מקבלן ביצוע או מיקור חוץ.

בפרק הרביעי לעבודה יידונו השלכות מדיניות ההפרטה בשירותי הרווחה על זכויות העובדים הסוציאליים המועסקים במסגרת מיקור חוץ או על ידי קבלן ביצוע. יודגשו החסר השיפוטי והאכיפה הדלה בכל הנוגע לסוגיה של הגנה על זכויות העובדים במסגרת העסקה עקיפה.

בפרק החמישי לעבודה יוצגו טיעונים בעד ונגד הפרטה בתחום שירותי הרווחה והעבודה הסוציאלית, זאת באספקלריא של הגנה על זכויות העבודה ותוך עריכת השוואה בין זכויות ותחומי האחריות של עובדים סוציאליים מועסקים בעצמאות מיקור חוץ לבין זכויות ותחומי האחריות של העובדים המועסקים במגזר הציבורי.

³ אמיר פז-פוקס וענבל שלוסברג, מה שומר על השומרות? עובדים סוציאליים בעידן של הפרטה ביטחון סוציאלי, גיליון 90 (תשע"ג, דצמבר 2012): שירותי הרווחה במאה ה-21, עמ' 257-221. פורסם באתר המוסד לביטוח לאומי: https://www.btl.gov.il/Publications/Social_Security/bitahon90/Pages/paz.aspx

בפרק שישי יבואו דוגמאות ממדינות זרות בעניין השפעת ההפרטה בתחום שירותי הרווחה על זכויות העבודה של העובדים הסוציאליים ויבדקו שיטות התמודדות עם פגיעה בזכויות אלה.

בפרק שביעי יובאו סיכום ומסקנות, תוך ניסיון להציג אפשרויות מעשיות לשיפור ההגנה על זכויות העובדים הסוציאליים שמועסקים במסגרות העסקה שונות לאחר ההפרטה.